

Abinda Nazarin Ya Kunsu A Takaice: Bincike Na Kasa Da Kasa Don Gano Fa'idar Da Ke Akwai Ga Fahimtar Yan Kasa Waje Jure Canje Canje Yanayin Muhalli (Afirika – K/N).

Makasudin wannan nazari manya manya guda biyu ne; (1) domin tanada cikakkun bayanai akan yadda a zamanin yanzu ake amfani da fahimtar 'yankasa don inganta juriya ga sanye sanyen yanayin muhalli, da kuma (2) don gano ko ya yiwu a iya cusa wannan dabara ga wasu ta wurin tattare wadanda abin ya shafa daga junansu. Akwai cikakkun rahotonni daga Kenya da kuma daga Nijeriya. Domin samun Karin bayani sai a duba shafin duniyar gizo da ake kira "Sharingknowledge.net.au".

Koda shikeyanzu fahimtar yankasa don samun cigaba ya fara samun karbuwa, wannan irin sani a nan Afirika yana fuskantar barazana samakan rashin kyakyawar hanya ta baza wannan hikima. Babbar hanyar yada wannan hikima a Afirika shine ta wurin bayani da baka, daga manya zuwa yara, wannan kuwa yanzu ya fara bacewa saboda sauyi da ake samu a al'adu a cikin yawancin al'ummomi a Afirika – ga yadda jama'a ke kwarara daga kauyuka zuwa birane, ga yadda ake kwaikwoyon al'adun nasara da yadda yanzu ba a yin hulda da shuhalli kamar yadda Allah ya yi shi.

Kenya

1) A kasar Kenya an yi nazari mai zurfi akan amfanin sani na yankasa a wasu manyan ma'aikatu guda biyu, wadannan kuwa sune ma'aikatar da ke kula da cajin yanayi na kasan Kenya da ake lakabawa KMD da kuma wata kungiya mai zaman kanta wadda bat a gwamnati b ace mai suna MIBOK. An kuma tara bayanai daga jama'a.

Akwai hanyoyi da dama da ma'aikatun gwamnati, da kungiyoyi masu zaman kansu da jama'a ke'iya gane cewa an sami sanyin yanayi wadanda suka hada da rashin ishashshen rowan sama, kafewar koguna, yawan sauyawar al'amuran yanayi fiye da yadda da aka sani, karancin amfanin gona, zaizayewar kasa da dai sauransu.

Wannan ma'aikata ta KMD it ace babbar ma'aikatar da ke tattara bayanai akan yanayi ta kuma kula da al'amuran yanayi. Fannoni da ma'aikatar KMD ta fi bada karfi a kansu za'a iya kasa su zuwa amfani da sarrafa bayanai yanayi, yadda yanayi ke sauyawa da kuma magance fadowar bala'i. Na farkon guda biyu suna da alaka ta kai tsaye da fahimtar yan kasa, amma magance aukowar bala'i ya danganta dasakamakon sauyawar yanayi, alal misali sakamakon rashin ruwa sama. Ayyukan da KMD take yi rashin ruwan sama. Ayyukan da KMD take yi sun hada da nazarin tarihin yana yi don ano ko akwai yiwuwar aukowar wani abu da kuma yin bayani akan al'amarin. KMD tana sanas da jama'a akan sauyin yanayi ta wurin amfani da kafafen yada labarai, kuma ta wajen wayar wa jama'a kais u kan yi misalu da wasu abubuwa da basa faruwa a da, amma yanzu ana ganinsu. Alal misali a da can ba'a saba ganin sauro a tsibirar tsakiya a Nairobi ba, amma yanzu gashi sauro sun yi yawa. To irin wannan na kowa sani ya kuma wayar da kai, a sa'annan ne kuma mutum za ya iya kowa dalilan amfani da wasu dabaru.

Bisa ga abinda wani jami'in KMD ya fada, mutane ko ma'aikatun da suka da ce da yin wannan aiki na wayar da kai a matakin al'umma sune hukumar gwamnati da dattawa tare da taimakon masana kimiyya. Wasu ayuka da KMD suke yi a wannan fanni a cikin jama'a da suke aiki sun hada day inn hasashe a kan ruwan sama da yin kokarin gane abin su kuma bada bayanai bias ga kimiyya. Dalilin sa fahimtar yan kasa cikin al'amarin shi ne cewa abin da jama'ar suka sani kenan kuma wajibi ne ka fahimci al'adun jama'a kafin kayi kokarin kawo wani bakon abu, to sai kaga aiwatar da abin ya zama da sauki in an bihanyar da mutane suka yarda da ita. Yanzu an gane cewa ganewar yan kasa da ake habakawa wata hanya ce da kimiyya ta arda da ita. Shugabannin jama'a da dattawa suna da martaba a idanun jama'a sune kuma ya kamata su aiwatar da abin a matakin al'umma. Domin kuma a ba jama'a dammar bada gudumawarsu da inganta fahimtar yan

kasa, yana da kyau a fara adana rubutattun bayanai, a kuma emihanyoyi da za a baza abin daga zuriya zuwa zuriya a kuma tanada kayan aiki don cimma buri. MIBO suna bukatar taimakon kudi cikin ayukansu don ta haka ne za'a iya karfafa juriya wajen sauye sauyen yanayi musamma tafannin dashed a renon itatuwa. Yawancin manoma sun ce habaka wannan dabara zai yi nasara idan kowane manomi za ya yi amfani da ita. Za ya yi kyau kuma idan sauran jama'a sun yi koyi da su daga baya. Su manoman a shirye suke su yi amfani da wannan dabara musamman in za'a tanada masu iri na itatuwan gargajiya musamman wadanda za su iya rayuwa a wuuraren su, a sa'annan kuma a tanada masu wasu nau'in iri na itatuwa da za su hada da su cikin harkokinsu na noma.

Kazalika, sun bayyana cewa da za'a sami bada ilimi da wayar da kai akan wannan dabara, to za su taimaka matuka wajen aiwatar da wannan dabara. To amma suna son a sami hadin kan kowa da kowa domin a sami karuwa daga juna don samun nasara. Sun bada shawarai a duba yiwuwar bada taimakon kudi ga kungiyoyin da suka nuna sha'awar aiwatar da dabawar musamman tanada masu abubuwan da za su kara masu kwarin gwiwa wasu abubuwan ma zasu iya tafiya kafada da kafada da dasa itatuwa (misali kiwon kudan zuma), wannan ma za ya karfafa yawancin manoma su dasa itatuwa a gonakinsu.

Matsalolin da ke hana cigaban samun juriya wadanda aka gano suna da dangantaka da karuwar yawan jama'a, lalacewar muhalli da zaizayewar kasa, rashin wayar da kai ga jama'a na karkara da kuma karkatacciyar tabi'a na wasu mutane (musamman matasa). Misali a nan shi ne galibin mutane suna ganin cewa wannan dabara ba za ta yi aiki bakuma ma dabara ce irin ta mutanen da, ga kuma rashin kyakyawar hanyar sadarwa – mutanen karkara ba su san ma'aikatu da ke bunkasa dabararba, ga talanci, hasashe ma da ma'ai katar KMD suke yi ba shi da tabbas.

Wannan dan karamin nazari akan yiwuwar amfani da wannan dabara don jure wa sauyawa yanay ya nuna cewa a dukan mataakai, na tarayya, na gunduma ko na karkawa, wadanda abin ya shafa suna sane da yadda yanayi ke sauyawa da alamunsu. Suna kuma amfani da wannan dabara sun kuma yarda da amfanin da ake samu wajen amfani da wannan dabara don kawo juriya wajen sauyawar yanayi. To, amma fa akwai shakka da yawa akan gaskiyar wannan dabara. Da shike kuma ba kowane ya san wannan dabara ba, gano su wanene ke gabatar da dabarar da kuma sa a san su yana da muhimmanci. Wannan nazari ya nuna cewa rubuta irin dabarar da yanzu ake da ita shinemataki na fari don fahimtar wannan dabara a kuma samara da ita ga jama'a.

2) Ko dai da shike an yarda da amfanin musayar bayanai da suka shafi wannan dabara, shi jami'in KMD yana ganin babu bukatar yin wani taron ganawa na kasa da kasa a tattauna a kan hanya mafi kyau don bunkasa juriya wajen sauyawar yanayi. Wannan jami'i y ace ai duk wadannan batutuwa suna nan shinfide a cikin tsarin IPCC, abinda kawai ya rage shi ne a isar da shi zuwa ga karkara. An bada shawarar cewa hanya mafi dacewa to yin wannan it ace to wurin yinkurin gwamnati.

Shi kuwa jami'i MIBOK ya ga muhimmancin shirya wani gangami na kasa da kasa da za ya hada jama'a su tattauna hanya mafi kyau yadda za'a bunkaba juriya akan sauyawar yanayi domin kwa za ta karfafa musayar ra'ayoyi da sani a kuma baza labari da bayanai a tsakanin mutanen karkara a karshe wannan za ya basu kwarin gwiwahar sun yi amfani da dabarar.

An kuma gano wasu albarku da za'a iya samu ta wurin musayar bayanai akan dabaru da ke kasa. Wannan kwa sun hada da cewa ta wurin taruwa wuri guda a farkar da jama'a kan amfani da dabarar, wannan za ya taimaka wajen kawar da tunanin cewa dabarar tsohuwa ce irin ta mutanen da. Hada kai kuma da sauran kungiyoyi don bada bayanai akan wannan dabara a mataki na kasa guda da kuma a matakin kasa za ya iya zama wata hanya ta karbar dabarar da baza bayannai a kan dabarar ga duk duniya. Musayar sabobin dabaru yana da amfani domin kwa ana iya rubuta dabarar, a gwada ta a kuma karbe a yi amfani da ita ta wata babbar hanya, wasu al'ummomi za su iya kasancewa da dabarar da ta yi dai dai da sauyin yanayi, sani kuma za ya karu a kan amfani da dabarar.

Nijeriya

1) A Nijeriya an samo bayanai game da dabarar fahimtar 'yan kasa ne daga wakilan cibiyar dake kula da yankuna da ke fuskantar karancin ruwan sama da ke Maidugari, da hukumar da ke lura da al'amuran yanayin sararinsama da ke Abuja da kuma cibiyar da ke kula da mu'adanun muhalli da nazarin aukar hatsari da bala'l ta jami'ar Jos da kuma bayanan da aka samu daga wasu kauyuka uku a cikin jihar Borno.

Bayanai daga kauyukannan da sakamakon bincike da hukumomin gwamnati sun nuna tabarbarewar al'amuran halittu da karuwar shigowar Hamada, da sare itatuwa, da zaizayewar kasa, raguwar yawan ruwan sama, daukar lokaci mai tsawo kamin a sami ruwa a karkashin kasa, raguwa a cikin saurin gudanar ruwan koguna, yawan samun karancin ruwan sama, rashin samun wurin kiwo mai danyar ciyawa, karancin samun amfanin gona, gushewar wuraren yin ban ruwa, cewa sune alamun da ke nuna cewa ana samun sauyawar yanayi da muhalli. Yawan canje canjen yanayi sakamakon canjawa yawan ruwan sama da karancinsa ba bakin al'amura ban e ga wadan da ke zanne a yankunan Hamada na Nijeriya. Wannan shi ne dalilin aguar wuraren kiwo, da karancin ruwa, da karuwar cututukan dabbobi da kuma cututukan amfanin gona.

Kamar dai yadda bayanan da aka tattara daga jama'a suka nuna, haka ma yake a cikin abin da kimiyya ta bayyana: Sakamakon bayanan da aka tattara daga jama'a da sakamakon gwaje gwaje na kimiyya akan ruwan sama sun yi kama da juna. sSakamakon shigowar yana yin kakrancin ruwan sama mai tsanani, sai galibin masu kiwon dabbobi suka ga cewa caji wurin zama it ace kawai mafita don samun wurin kiwo a kudancin kasar yayinda kuma ruwan sama ya dawo a arewa suma sai su dawo.

Akwai hanyoyi a dama da mutanen karkarar sukebi don su iya jure sauyawar yanayi: Ta wurin shuka amfanin gona wanda ke iya jure fari, ko amfanin gona mai yi da wuri wuri, ko amfanin gona mai aukin bada amfani, ko wand bay a bukata a wahala a kansa da yawa, ko amfani gonad a za'a iya yi wa banruw,ko hada nomad a kiwo, ko shuka sau biyu a damina guda da yin dashe, ko zuwa ci rani, ciro don ada tazara ga amfanin gona, zuwa yawon neman yin kodago da sayar da kaddarori. Don haka fahimtar karancin ruwa da abinci n eke sa su iya jure sanyawar yanayi da muhalli.

Yawancin ma'aikatu da kungiyoyi suna aiki ne a cikin garuruwa. Amma galibin sub a su yin amfani da wannan dabara don magace matsalar sauye sanyen yanayi. Mutanen sun bada shawara cewa za'a iya yin amfani da wannan dabara a hada tad a tsare tsarensu ba tare ya shafi wasu abubuwa da hukumomin gwamnati suka tsara ba, sai dai kawai su zama suna taimaka wa juna.

2)A maimakon yin wani gangami da za ya tara jama'a don tattanna hanya mafi kyau don bunkasa juriya ga sauyawar yanayi, ya fi kyau a inganta zuwa kauyuka don wayar masu da kai. Wadanda suka zo daga wasu maaikatu sun bada shawara cewa za'a iya hada tsare tsarensu da wannan dabara ba tare day a shafi tsarin da hukumomin gwamnati suka yi ba. Sun gano cewa sa wannan dabara cikin tsare tsarensu za ya kawo unkar harkokin noma. Kazalika sun bada shawarar samara da asibitin dabbobi tafidagidanka ga makiyaya a kan hanyoyin da suke bi ko kuma a gina asibitoci a hanyoyin nasu ko wasu muhimman wurare da shi ke yawan cirani wata babbar hanya ce da aka saba bi don jure wa karancin wurin kiwo.

Acknowledgement: We acknowledge the contribution of Mr. Samaila Ibrahim Rimate (ECWA Headquarters, Jos) in translating the summary of this work from English to Hausa, thank you.